

К 7/М 45

120000868652

МЕЖДУНАРОДЕН ФЕСТИВАЛ
НА МУЗИКАЛНИ ДНИ
ОТ 1981 Г. РУСЕ-БЪЛГАРИЯ

K75

K711145

448047

XXI МЕЖДУНАРОДЕН ФЕСТИВАЛ
„МАРТЕНСКИ МУЗИКАЛНИ ДНИ“
РУСЕ — 1981 г.

Посветен на 1300-годишнината на България и
XII конгрес на БКП

СОФИЙСКА
ФИЛХАРМОНИЯ

13 март — петък

Диригент — н. а. КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

14 март — събота

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

Диригент — ВЕСЕЛИН БАЙЧЕВ

120000868652

Зала — Дом на културата

Начало — 19,30 ч.

13 март — петък

МОЦАРТ

- Симфония № 29 (К 201)
Allegro moderato
Andante
Menuetto
Allegro con spirito

АЛЕКСАНДЪР РАЙЧЕВ

- Соната-поема за
цигулка и оркестър

Солст — н. а. ГЕОРГИ БАДЕВ

ГЕОРГИ ТУТЕВ

- Симфония № 2

Диригент — н. а. КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

14 март — събота

ЧАЙКОВСКИ

- Увертюра-фантазия
„Ромео и Жулиета“

БЕТХОВЕН

- Концерт за пиано и оркестър № 4
Allegro moderato
Andante con moto
Rondo

Сolist — МИЛЕНА МОЛЛОВА

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

- „Похвално слово за Константин
Философ, наречен Кирил“ —
оратория за четец, тенор и бас
соли, смесен хор и инструменти

Четец — з. а. ДИМИТЪР БУЙНОЗОВ

Солисти — КОНСТАНТИН ЯНКОВ — тенор

НИКОЛА КУТИН — бас

С участието на хора на Русенската народна опера

Диригент на хора — ТОМИНА СИДОВА

Диригент — ВЕСЕЛИН БАЙЧЕВ

ПОХВАЛНО СЛОВО ЗА КОНСТАНТИН ФИЛОСОФ, НАРЕЧЕН КИРИЛ

оратория за тенор и бас соли,
смесен хор и инструменти

К. ИЛИЕВ, 1970

I. ВЪВЕДЕНИЕ

II. ВЪЗХВАЛА I

Хор:

Макар тялом да си човек, ти се яви като ангел,
Защото устата ти прославят бога като един от
серафимите
И просвещавай вселената чрез тълкуването на
правата вяра.

III. ЖИТИЕ I

Говори-
тел и хор:

Кротък с милостта си, изпълнен с божия мъд-
рост,
Окичен с ученията на правоверните, ти, Кириле
преблагени,
Обзет от бога, премини градове и страни, като
ги просвещаваше
с благодат и, разумни, прие ги за спасение.
Заради това те чествуваме със свети песни.

IV. СЛАВОСЛОВ I

тенор
соло:

О, уме огнен! О, гласна тръбо! О, сладкопойни
славейо!
О, златоречива лястовице, о, езиче по-сладък
от меда!...
Кириле мъдри, във речите си ни помени!

V. ЖИТИЕ II

Говори-
тел:

До чашата на мъдростта ти допря устните си
и се паш с житието на спасението;
блестейки с разум, ти стана за народите секира,
която сече злините и всякоя лъжа.
Светодавецът Бог наш те просвети като светило
за учител на целия свят с блага вяра, мъдрецо,
скъп бисере, с книгите на божия закон —
блажен, ти просвети народите.

VI. СТЬЛПОТВОРЕНИЕ

Хор:

Голи са без книги всички народи, не можейки
да се борят
без оръжие с противника на нашите души.
Голи са без книги всички народи и готови са за
плена на вечната мъка.
А вие, народи, които не обичате врага и
мислите да се борите много със него, отворете
прилежно дверите на ума.
Като сте приели сега здравото оръжие, което
коват книгите
господни, заради това слушайте всички славяни,
защото от бога е даден тоя дар за душите, който
никога не тлее за онези души, които го приемат.

VII. ЖИТИЕ III

Говори-
тел и хор:

Като избрана стрела ти се яви срещу еретиците
врагове,
пазейки както се пише, имената чрез светите
пророци
и прострелвайки чрез божеството. Кириле мъдри,
във речите си ни помени!
Като обикна от младини мъдростта, ти получи
истинска мъдрост,
сам стана мъдър, блажен, и се яви философ.

VIII. СЛАВОСЛОВ II

Соли:

О, уме огнен! О, гласна тръбо! О, сладкопойни
славейо!
О, златоречива лястовице, о, езиче по-сладък
от меда!

Хор:

Кириле мъдри, във речите си ни помени!

IX. ЖИТИЕ IV

Говори-
тел:

Като обикна светлия живот, светецо,
божествено осветлен от трислънчевите зари,
премина като мълния през цялата северна земя,
просвети южната и стана незаходяща светлнина
за западните земи.

X. СЛАВОСЛОВ III

Соли:

О, уме огнен! О, гласна тръбо! О, сладкопойни
славейо!
О, златоречива лястовице, о, езиче по-сладък
от меда!

XI ЖИТИЕ V

Говори-
тел:

Чрез твърд ум, боговдъхновено учение, ти
просвети света
с пресветли зари и обходи цялата вселена,
о Кириле свети,
като пръскаше пресветлото слово божие на
север, запад и юг
и просвещаваше света с учението, светецо.

Хор:

Кириле мъдри, във речите си ни помени!

XII. ПРОГЛАС

Соли:

Вие, които търсите красотата на душата,
вижте, любете и радвайте се.
А вие, които искате да отхвърлите безброя
грехове и да отмахнете
тленното на този свят — слушайте сега с целия
си ум!

Хор:

Слушайте сега, цял славянски народе,
Слушайте сега с целия си ум словото, което
от бога дойде,
Словото, което кърми човешките души,
Словото, което крепи сърцата и умовете.

Соли:

Както без светлина не ще има радост за очите,
Така и всяка безкнижна душа не вижда добре
божия закон,
Писания духовен закон, закона, който открива
божия рай.

Хор:

Слушайте сега, цял славянски народе,
Словото, което кърми човешката душа, словото,
което от бога дойде,
слушайте словото, което крепи сърцата и
умовете!

Говори-
тел:

Защото кой слух, който не чува тътена на
гръмотевицата,
може да се бои от бога?
А как поздрите, които не миришат цвета, ще
разберат божнето чудо?

Хор:

Кой не ще приложи мъдрата притча,
Която ни съобщават правите думи?

Говори-
тел:

А повече от това безкнижната душа мъртва се
явява у хората,
а това всичко ние, братя, като разбираме,
даваме ви нужния съвет
който ще отлични всички хора от скотския
живот и похот,
та да не би вие, като имате ум непросветен
и както слушате словото на чужд език,
да го чувате като глас на меден звънец.

Хор:

Че както гниенето обхваща плътта, когато няма
своя храна,
така и всякоя душа отпада от живота, когато
не слуша божнето слово.

Солн:

Слушайте!

XIII. КРАЙ НА ЖИТИЕТО

Говори-
тел:

Ти свърши пред бога живота си, светецо,
като се вдълбочаваше философски в книгите;
с това се просвети твоята душа и се показа
изпълнена с богознание, достохвални Кириле.

XIV. ВЪЗХВАЛА II

Солн:

Лети сега и славянското племе към кръщение,
обърнаха се всички; които искаха да се нарекат
твои люде,
твоята милост горещо молят, боже,
но на мене дай сега изобилно слово,

Хор:

Защото томува е славата, честта и хвалата
винаги,
от всяка твар, от всички векове, амин! Амин!
Слава! Амин!

В двете концертни програми, с които Софийската държавна филхармония участва във фестивала „Мартеуски музикални дни 81“ съществува съпоставка или обща идея, — световна класика и българска съвременност. Това е контраст между познатото и новото, онова, което слушателят ще открие за себе си, ще осмисли и вероятно ще отнесе към своята близка и нова национална класика.

В първата вечер несъмнено класично ще прозвучи МОЦАРТОВАТА СИМФОНИЯ № 29 (К. 201) в Ла мажор. Изящна, уравновесена, ведра, тя ни въвежда в духовния свят, в мисленето на класик, който тепърва се насочва към своята зрялост. Тази симфония се отнася към цяла група произведения в този жанр, написани през 1773 и 74 година от 18 годишния юноша в момент на стремително разгръщане и съзряване. Ла мажорната симфония и предшестващата я ранна симфония в сол минор наричат „малко чудо“ и ги сравняват с късните, така добре известни Моцартови симфонии. А чудото се състои в това, че от познати и шлифовани елементи се създава изключително подвижна, променлива по израз и настроение музика, а в композицията на цикъла различните отсенки и контрасти са спесени в здрава логическа линия. Съсредоточено и динамично се развива първата част, интимната дълбочина на втората, бавна част контрастира на подчертано, почти театрално-трагичния менует, а последната част е така разгърната, изпълнена с движение и контрасти, че безспорно въздейства като завършек на динамично, значително и почти драматически изразително действие.

СОНАТА-ПОЕМА ЗА ЦИГУЛКА И ОРКЕСТЪР е създадена в средата на 50-те години и днес я възприемаме като творба на „ранния“ АЛЕКСАНДЪР РАЙЧЕВ. Това е рядък по рода си опус на композитора-симфонист, където замисълът не носи нито драма, нито епичност — в

партитурата са събрани и толкова светли краски, възторжен подем, лиричен унес, че тя звучи почти с юношеска непосредственост. Но опитната ръка личи в музикалната тъкан на творбата, цветиста, виртуозно гъвкава, мислена в мащабите и щедрите краски на симфоничния оркестър. Това не е обичайна концертна творба за солиращ инструмент и оркестър, защото не изявата на солиста-виртуоз, а „сонатното“ единство е център на вниманието. Сонатата-поема за цигулка и оркестър от Ал. Райчев е днес добре позната и обичана от мнозина изпълнители, а популярността ѝ се дължи и на това, че заедно с оркестровата версия има и камерна, за цигулка и пиано, често изпълнявана в различни камерно-инструментални програми.

ВТОРАТА СИМФОНИЯ НА ГЕОРГИ ТУТЕВ, наречена от автора „ВАРИАЦИИ ЗА ОРКЕСТЪР“ е произведение, звучало за пръв път през 1974 година в концертна програма на Варшавската филхармония под диригентството на Константин Илиев. По-късно следват двете изпълнения на Пловдивската филхармония, дирижирана от Добрин Петков и изпълнението от Софийската филхармония наскоро през тази година, но това не може да се счита за широко популяризиране на творбата. В програмите на „Мартенски музикални дни“ тя има поредна премиера. Ето как композиторът описва своя замисъл.

„Втората ми симфония се състои от пролог, шест вариации и епilog. В пролога се експонират основните „модни“ на една тонова поредица по възможно най-прост начин. По-нататък от този основен материал — във всяка вариация по различен принцип — се извличат непрекъснато нови, все по-сложни структури, за да се стигне в процеса на натрупването им до онзи предел, при който тоналната организация преминава в абсолютен хаос. След тази кулминация — в епilogа, който представлява ракообразно обръщение на пролога — музикалната тъкан се разпада на своите съставни части — основните „модни“. Творбата завършва, както е започнала. Кръговратът е затворен...“

Нека към това прибавим, че прологът е широка, удивително смислена, одухотворена мелодия, започнала като монолог на солиращия кларинет, а след това неусетно прераснала в „глас“ или „мисъл“ на множеството. А вариациите развиват тази мелодическа идея в ярко характерни

„сцени“ и „картини“, деликатно и точно очертани детайли. Така първата вариация настъпва с нежната плетеница на три флейти, в която се „заплитат“ и останалите дървени духови инструменти, в нея преминава като грубовата, почти гротескова отсянка „танц“ на медните и движението угасва в стихващото „мърмореие“ на фаготите. Втората вариация със суетливото, деловито настъпление на струните инструменти се възприема като втора картина на същото „действие“. Герончни възгласи и груби тласъци се противопоставят, за да нарастнат и постепенно да отстъпят място на нежно-звънящата трета вариация. Пейзаж, вслушване в тишина, особен колорит, който е възможен само в партитури от последните две десетилетия, са тук начало, но има нарастващо действие, съгъстяване, после особен диалог на флейтата и фогота — сякаш жалба и успокояване, и отново връщане към нежно-звънящото начало. Макар че и четвъртата вариация е сякаш завършена „сцена“ с рязката, забележима рамка на медните духови инструменти, тя не е просто брънка от верига, зрънце от броеща, а етап в активно развитие — тук контрастът се разгръща между дразнеция, бодлив и неспокоен фон и благородната, класически извисена, философска мелодическа „реч“, явно израснала от пролога. И именно симфоничната идея за развитие и разрастване слива петата и шестата вариация в единна вълна. В тишината се връзва танц, жест, отново суетливост, диалозите стават резки, ожесточени, преминават в ропот, глъчка, стигат до върха на напрежението. Това нарастване едва ли може да се усети просто и само като „хаос“, а епизодът далеч не е обикновено „завръщане към началото“. Музиката е поела нещо значително, многолико, динамично, за да го изведе до важно обобщение. И ето отново думите на композитора:

... С тази форма на произведението исках да дам израз на онези мисли и чувства, които се пораждат от сложните антагонистични процеси, съпътстващи развитието на съвременния свят — един свят на политически кризи, стихващи войни, циклични икономически депресии, застрашаващи живота на планетата, нарушаване на равновесието в природата — един свят, живеещ под угрозата на атомна катастрофа. Създадена в годините 1969—72 — годините на Виетнамската война, на избухването на Близкоизточния конфликт, на енергийната криза, на духовно затияване — творбата е и предупреждение, и призив. . .“

Втората симфония на Георги Тутев е една от най-отчетливите и смислово наситени партитури в нашата музика за последното десетилетие, една творба, създадена с висока творческа култура и с голяма човечност. Посветена е на диригента и композитора Константин Иллев.

Следващата вечер дава превес на класическото наследство на миналия век. УВЕРТИЮРАТА „РОМЕО И ЖУЛИЕТА“ ОТ ЧАЙКОВСКИ трябва да отнесем към трайните, високите ценности, създадени от този композитор — нещо повече, написана в 1869, после редактирана още два пъти, творбата сякаш носи в съгнат, „концентриран“ вид идеи и особености на големите драматични и трагедийни произведения от края на 80-те и началото на 90-те години — такива като „Дама пика“ и Шеста симфония. Нека посочим само непримиримия контраст между поетичната лирика и настъпателната, почти агресивна драматичност в темите или оня съдбоносен, страховит прелом от края на трагедията към епилога, който направо ни напомня за първата част на Шеста симфония. Мащабите на тази увертюра са значителни именно заради това, че тя не чертае сюжетната линия на класическата Шекспирова творба, а открива чрез Шекспир страшните, нерешими конфликти на своето време.

Ако приемаме Бетховеновата музика като символ на класика и класичност, трябва да признаем, че този символ е твърде многозначен. ЧЕТВЪРТИЯТ КЛАВИРЕН КОНЦЕРТ НА БЕТХОВЕН се счита за особено лиричен, но тъкмо това ни разкрива широкият смисъл на лиричното начало, такова, каквото го изживява класикът-композитор. Самото започване на концерта не е само поетично, емоционално — то е и размисъл, и сякаш спокойна реч. Когато по хода на развитието зазвучи марш, това също е лирика, но от онзи тип въодушевено изказване и преживяване, който се отразява от годините на Френската революция и Наполеоновата епопея. Могъщата разработка на първата част по особен начин се пречупва и отстъпва пред особено нежен, печален, почти неуловим нов лиричен образ в партията на пианото. А края на първата част е също висок, триумфален

емоционален подем. Втората част е единствен по рода си диалог между солист и оркестър: молба, жалба — непреклонна строгост. Сравнявали са този диалог с оня епизод от легендата за Орфей, когато певецът омилостивява духовете на подземното царство. А накрая, в последната част нахлува бурно, жизнено, утвърждаващо начало и силата на личното преживяване носи мощен динамичен заряд.

Колкото и литературни аналогии, колкото и опити за сюжетни тълкувания да се правят около класическия тип музикални творби, те не проникват в същността им — музиката тук е твърде „нелитературна“, свързана с жеста, движението, с говора или представата за сцена. По-скоро зрима, отколкото „повествуваша“ е музиката и в тези две програми на Софийската филхармония, а това обединява класическото минало с творбите на нашето време. В заключението обаче ОРАТОРИЯТА „ПОХВАЛНО СЛОВО ЗА КОНСТАНТИН ФИЛОСОФ, НАРЕЧЕН КИРИЛ“ ОТ КОНСТАНТИН ИЛИЕВ ни изправя не просто пред вокално-симфонична творба, а пред музикално произведение, опряно на значителни, известни литературни първоизточници — страници на старата българска литература. Творбата е завършена през 1970 година, когато все още темата за далечните корени на нашата нация и култура, за ранните ѝ върхове не е била така актуална. Но Константин Илиев в целия си досегашен творчески път носи този дар да предусаща, да започва пръв нещо, което после става обществено-значимо и широко разпространено. Така той открива темата „Константин—Кирил“ и при това в такива мащаби, с такава художествена точност и зрялост, че творбата му и сега не търпи все още сравнения с подобни български композиции. Замисълът е авторски и оригинален още като се започне с отбора на текстови фрагменти от старинните паметници („Похвалното слово за Кирил Философ“ на Климента Охридски на първо място), а после — в тяхното подреждане в самостоятелна драматургична линия, твърде различна от тази на литературните първоизточници. Затова би било неточно сравнение на ораторията със старата книжнина. Колкото ведър, толкова и величествен музикален „проглас“ звучи в началото като инструментално въведение. И тук ще свързваме, ако разделим музиката на „старинен мотив“ и „съвременен език“. Много бързо мелодическите линии ще ни по-

кажат как простичките последования на тоновете меко преливат, преопцветяват се, движат се в единна, външно много ясна, но не и проста тъкан. Традиционният говорител (тук декламатор) тук славослови не по-малко от „славословещия“ хор и солистите и трудно можем да подведем композицията под традиционните представи за сюжетна, повествуваща оратория или паспюн. Но ако се опитаме да изживеем музиката като тържествен ритуал или като концертно преосмислено богослужение — пак няма да сполучим. Отначало спокойно и величаво, после все по-напрегнато и пламенно — към двете големи „колони“ в строежа на творбата — „Сълзотворение“ и „Проглас“ се разгръща една друга метафора, надрастваща обичайните сравнения и асоциации. Тази метафора е и във формата, и във вътрешната идея — сложното взаимодействие между ораторското слово, решително, внушаващо, утвърждаващо и бичуващо, и реакцията на човешкото множество. Пламенна проповед пред благоговееща, тръпнеща и въодушевена аудитория — това е прообразът и художествената цел на ораторията. Своеобразната форма вече привлича музиковедите. Изпълненията на творбата са все още твърде малко — премиера през 1972 година и пак първо изпълнение на вариант без солисти през декември 1980 г. в София.

На фестивала „Мартенски музикални дни '81“ и това произведение ще прозвучи за пръв път. Ще се изпълнява първоначалният пълен вариант. Трябва да се отбележи, че възобновяването на творбата както на Декемврийските музикални празници в София през 1980, така и на „Мартенските музикални дни“ е дело на диригента Веселин Байчев, нееднократно посмал трудната задача да направи художественото откритие пред публика на постижения на новата българска музика.

Киприана БЕЛИВАНОВА

